

BARBARA BONIECKA
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin
Zakład Tekstologii i Gramatyki Współczesnego Języka Polskiego

Struktura słownictwa dzieci polskich w wieku przedszkolnym

The structure vocabulary of Polish children in preschool

STRESZCZENIE

Dla świeżo zebranego słownictwa, stanowiącego korpus analityczny dla moich badań, kontekstem i tłem porównawczym jest słownictwo zarejestrowane przez Stefana Szumana w 1955 roku. Chodzi mi o to, by pokazać, które jednostki leksykalne w języku dzieci są nowe, a które w pewnym stopniu archaiczne, jakich przybywa najczęściej i z jakiego obszaru. Badania ograniczam do czynnego słownictwa przedszkolaków, a bezpośrednim przedmiotem zainteresowania czynię rzeczowniki konkretne.

Słowa kluczowe: słownik dziecka, słownictwo czynne, rzeczowniki, archaizmy, wyrazy regionalne, gwarowe i potoczne, deminutywna, hipokorystyka, augmentatywa, neosemantyzmy, pola wyrazowe.

SUMMARY

For freshly harvested vocabulary, which is an analytical body for my research, comparative context and background is the vocabulary recorded by Stephen Schuman in 1955. I mean to show that lexical units in a language the children are new and which to some extent archaic, most of which comes from what area. Study shall be limited to the active vocabulary of preschoolers, and the direct object of interest I make concrete nouns.

Key words: Dictionary of the child, active vocabulary, nouns, archaisms, words regional, slang and colloquialisms, diminutive, hypocoristic form, augmentative, neosemantisms, fields of expression.

Artykuł powstał na bazie dziecięcego materiału językowego zgromadzonego głównie w pracy magisterskiej Katarzyny Brzuszek (2012), a także ostatnio nagranego przez dwie inne uczestniczki mojego seminarium oraz na bazie słownic-

stwa dzieci zarejestrowanego przez Stefana Szumana (1955)¹, które to słownictwo dla mojego korpusu analitycznego jest kontekstem i tłem porównawczym. Chodzi mi o to, by pokazać, które jednostki leksykalne w języku dzieci są nowe, a które w pewnym stopniu archaiczne, jakich przybywa najwięcej i z jakiego obszaru. Badania ograniczam do czynnego słownictwa przedszkolaków, a bezpośrednim przedmiotem zainteresowania czynię rzeczowniki konkretne.

Według znawców problematyki określonej tematem, słownictwo daje się ułożyć w pola / zespoły tematyczne / pojęciowe (Miodunka, 1980). Historia opisu i tworzenia pól jest bardzo długa i rozległa (Trier, 1931; Hallig, von Wartburg, 1963; Dorseiff, 1970; Morkovkin, 1977; Cygal-Krupa, 1986), dlatego ograniczę się jedynie do koncepcji Markowskiego, który założył pokazać odwzorowywanie naiwno-zdroworozsądkowego widzenia świata i jego językowego podziału, dokonywanego przez każdego mówiącego językiem polskim jako rodzimym (Markowski, 1992: 86) i którego koncepcja ustosunkowuje się do już istniejących.

Szuman zebrane słownictwo dzieci czteroletnich zakwalifikował do 26 grup tematycznych.

Nazwy dotyczące ludzi (z pominięciem imion i nazwisk):

1) człowiek, dziecko, dziewczynka, kobieta, ludzie, mężczyzna, osoba, pan, pani, panna, chłopczyk, staruszek,

2) klient, kolega, pasażer, sąsiad,

3) babka, brat, ciotka, córka, kuzyn, macocha, matka, mąż, ojciec, siostra, syn, szwagier, tatek, wujek,

4) Chińczyk, Cygan, Góral, Indianin, Japończyk, Kozak, Krakowiak, Murzyn, Niemcy, Polak, Żyd,

5) adwokat, dentysta, doktor, doróżkarz, dozorca, drwal, dyrektor, fernal, fryzjer, inżynier, kaflarz, kolejarz, kominiarz, konduktor, krawiec, kucharz, kupiec, kuśnierz, lekarz, listonosz, malarz, maszynista, mleczarz, monter, motorowy, murarz, nauczyciel, ogrodnik, orkiestrant, palacz, piekarz, pielęgniarka, plantowy, policjant, profesor, robotnik, służąca, stolarz, strażak, stróż, ślusarz, szewc, szofer, tapicer, tramwajarz, urzędnik, węglarz, woźnica, zegarmistrz,

6) asystent, cesarz, dobosz, generał, hrabia, lotnik, kapitan, kierownik, komisarz, król, królewicz, królowna, marszałek, marynarz, oficer, pomocnik, prezydent, student, trębacz, uczeń, wartownik, żołnierz,

¹ Wszystkie dziecięce teksty zostały nagrane na taśmę magnetofonową, a następnie przetranskrybowane (zastosowano zapis półfonetyczny). W następnej kolejności zostały z nich wydobyte rzeczowniki konkretne i podane w formie fleksyjnej zgodnej z nagraniem. Było ich 841. Wiek dzieci obejmował okres od 3;5 roku do 6;5 lat. Wśród dwadzieścioro czworga dzieci znalazły się prawie w równych proporcjach dziewczynki i chłopcy. Nagrania odbywały się w domu i w przedszkolu. Dzieci chętnie opowiadały o swoich zainteresowaniach, przygodach, przeżyciach, o zwykłych codziennych sprawach. Całość transkrypcji liczy 150 stron (czcionka 12, jedna interlinia). Rejestracja dzieci badanych przez Szumana (obejmująca tylko czterolatki) pozostaje taka jak w jego książce z roku 1955.

- 7) łyżwiarz, myśliwy, narciarz,
- 8) anioł, bóg, diabeł, kołędnicy, krasnoludki, olbrzym, potwór, św. Mikołaj, wielkolud,
- 9) baj, bałwan, bandziarz, błazen, brzdąc, chochoł, chrupadło, chudojad, figlarz, gamoń, głuptas, golas, grubojad, leniuch, łasuch, mikrus, niedorajda, niezdarą, pleciuga, przykajło, psotnik, smarkacz, szkrab, stękało, śledziarz, tuman, zdzierus, złodziej, zmarzluszek, zuch.

Środki transportu i komunikacji:

- 1) bryczka, fiaker, fura, dorożka, karetą, półkoszki, sanki, wóz drabiniasty,
- 2) auto, autobus, kolej, kupłówka, lokomotywa, motocykl, motorówka, parowóz, pociąg, przyczepka, rower, torpeda, tramwaj, traktor, wagon, węglarka, wóz,
- 3) łódka, kajak, okręt, samolot, statek,
- 4) wózek, taczka,
- 5) dyszel, hamulec, kierownica, koło, kozło,
- 6) droga, gościniec, szosa, ścieżka, ulica,
- 7) dworzec, przystanek, stacja, szyny, tor,
- 8) bulwar, drogowskaz, kanał, most, port,
- 9) list, telegram, znaczek.

Budynki, ich rodzaje, części i narzędzia:

- 1) brodło, buda, chata, chlewik, czworak, dom, dwór, garaż, krowiarnia, kur-nik, magazyn, parkan, parnik, płot, psia buda, remiza, skład, stajnia, stodoła, stud-nia, wieża, zamek,
- 2) balaski, balkon, brama, chór, drzwi, ganek, kłamka, krata, okno, piętro, piwnica, podłoga, podwórze, posadzka, powała, próg, schody, sień, strych, sufit, szyby, ściana, taras, wejście, wystawa, zawiasy,
- 3) dziecinny, gabinet, hall, izba, jadalnia, klozet, komórka, korytarz, kuchnia, łazienka, mieszkanie, pokój, przedpokój, salon, sklep, spiżarka, stołowy, sypial-nia,
- 4) firanki, kurek od wodociągu, okiennica, piec, piec kaflowy, piec koksowy, piec piekarniany, stora, wodociąg,
- 5) areszt, bożnica, gimnazjum, kino, komisariat, koszary, kościół, magistrat, poczta, pogotowie ratunkowe, policja, szkoła, szpital, straż, ubezpieczalnia, uni-wersytet,
- 6) drogeria, drukarnia, cyrk, elektrownia, fabryka, gazownia, kawiarnia, kwiaciarnia, pralnia, restauracja, rzeźnia, sklep, warsztat,
- 7) gniazdko, jama, klatka, nora.

Materiały, żywioty, wytwoy:

- 1) angora, dywetyna, jedwab, materiał, płótno, skóra, szmatka, watolina, weł-na, włóczka,

- 2) bibuła, papier, tektura,
- 3) benzyna, farbka, naftalina, pasta do podłogi, stearyna, soda,
- 4) guma, kauczuk, kit, klej, lep, plastelina,
- 5) dachówka, deski, drzewo, dykta, trociny,
- 6) miał, koks, węgiel,
- 7) cegła, cement, glina, kafle, kamień, mur, piasek, porcelana, wapno, szkło,
- 8) blacha, srebro, złoto, żelazo,
- 9) dym, deszczówka, elektryka, gaz, iskra, ogień, para, powietrze, śniegówka, światło, woda, ziemia.

Narzędzia, przybory, aparaty:

- 1) brona, dłuto, grabie, kosa, łopata, młotek, obcęgi, pilnik, pług, rydel, siekiera, szczypce, toporek,
- 2) bawełna, centymetr, druty, gumka, guzik, iglica, igły, jedwab, nici, narpiastek, nożyczki, oczko, przędza, szpilki, szpulka, szydło, tasiemka, węzełek, zatrzaski,
- 3) atrament, farba, gumka do wycierania, kredka, kreda, linia, ołówek, pędzel, pióro, strugaczka,
- 4) brzytwa, gąbka, grzebień, krem, kręciołki (do włosów), lusterko, manicure, maszynka, mydło, pasta do zębów, puder, szampon, wazelina, zapinki, żyłetka,
- 5) kłapka, kuchenka, kropidło, maselniczka, młynek, pałka, pogrzebacz, pralka, sito, tłuczek, stolnica, taca, tarełko, walec, wałek,
- 6) agrafka, drut, drut kolczasty, gwóźdź, haczyk, kij, korba, łańcuch, patyk, pluskiewka, rurka, rzemień, spinacz, sznur, sztyft, śruba,
- 7) froterki, miotła, szczotka, szczotka: do butów, do czesania, do ubrań, do szorowania, do zamiatania, do zębów, żelazko,
- 8) drabina, koryto, siatka, sikawka, słup, żłób,
- 9) bat, czaprak, lejce, janczary, kantarki, obroża, podkowa, siodło, strzemiona, uzda, wędzidło,
- 10) dziurka od klucza, kajdany, klucz, zamek, kłódka,
- 11) centryfuga, ciężarki, maszyna, maszyna: do mięsa, do pisania, do szycia, młynek do kawy, motor, waga,
- 12) grzejka elektryczna, lampa, lampa: elektryczna /naftowa, kontakt, kuchenka elektryczna, latarka, latarnia, lichtarz, świeca, zapalniczka, żarówka,
- 13) antena, budzik, krzyżyk, okulary, różaniec, telefon, termometr, wskazówka, zegar.

Instrumenty i aparaty muzyczne:

- bęben, dzwon, fortepian, gitara gwizdek, harmonia, organy, orkiestra, paterfon, pokrywki, radio, róg, skrzypce, trąba.

Meble i ich części:

1) biurko, fotel, huśtaka, komoda, lustro, lodownia, ławka, łóżko, meble, nachtkastlik, kanapa, kołyska, kredens, krzesło, serwantka, stołek, stół, szafa, tapczan,

2) obraz, wazonik,

3) oparcie (u krzesła), półka, ramy, siedzenie, szuflada.

Naczynia i kufry:

1) balia, beczka, butelka, cukierniczka, czajnik, dzbanek, filiżanka, flaszka, garnek, miednica, karafka, kieliszek, klosz, kocioł, konewka, kubek, miseczka, miska, mydelniczka, naczynie, nocnik, patelnia, podstawa, popielniczka, rondel, solniczka, spodek, szklanka, talerz, wanna, wiadro,

2) dno, korek, pokrywka, ucho,

3) kasetka, kosz, pakunek, pudło, pulares, skrzynia, śniadaniówka, teczka, torebka, walizka, worek.

Ubrania, bielizna, pościel itp.:

1) baranica, bielizna, bluzka, but, chustka, chustka na głowę, czapka, czako, czepek, fartuch, futro, garnitur, getry, kabat, kapelusz, kalosze, kapce, kaptur, karkarda, kombinacja, kostium, koszula, kożuch, krawatka, kurtka, majteczki, marynarka, mundur, mycka, pasek, płaszcz, pantofel, parasol, peleryna, podbródek, pończocha, portki, pyjama, rajtki, rękawiczka, sandały, skarpetka, staniczek, serdak, spodnie, spódniczka, suknia, sweter, szal, szelki, szlafrok, śniegowce, ubranie, welon, wstążka, zapaska,

2) cholewa, dragonik, kieszeń, kołnierz, korek, manszety, obcas, podeszwa, podpinka, rękaw,

3) broszka, łańcuszek, pierścionek, złociuszek,

4) dywany, jasiek, firanki, kapa, kilim, kołdra, licznik, materac, obrus, pościel, poduszka, prześcieradło, derka, pierzyna, podpinka, poszewka, ręcznik, siennik, ścierki, ścierki: do kurzu, do naczyń, do pasty, do podłóg, wycieraczka.

Potrawy i napoje:

1) babka, biszkopt, bryndza, bułka, boczek, chleb, ciastko, ciasto, grysik, jajka, jajecznicza, jarzyny, legumina, kluska, kołacz, lane ciasto, mięso, masło, ser, kasza, kompot, kielbasa, krupy, makaron, mąka, mięso: z konia, z krowy, ze świni, pączek, piana, pieróg, placek, podplomyk, polędwica, precelki, rogalik, ryż, sernik, słonina, skwarki, smalec, sos, sucharki, szynka, śledź, tłuszcz, wątroba,

2) barszcz, cukier, herbata, kakao, likier, maślanka, mleko, mleko: kwaśne, słodkie, kawa, ocet, piwo, rosół, śmietana, sok, wino, wódka, zupa: kartoflana, pomidorowa, tatarczana,

3) cukierki, czekolada, dżem, piernik, karmelek, konfitury, lizak, lody, marmolada, pomadka,

4) korniszon, musztarda, pieprz, sól,

5) brukselka, burak, cebula, chrzan, czosnek, fasola, groch, grzyby, kapusta, koperek, kminek, kukurydza, mak, marchew, ogórek, pietruszka, pomidor, rzepa, rzodkiew, sałata, seler, szparagi, szpinak, ziemniaki,

6) agrest, banany, brzoskwinia, cytryna, czereśnie, figi, gruszki, jagody, jabłko, migdały, orzechy, owoce, pomarańcza, truskawki, rodzynki, maliny, porzeczki, renklody, śliwki, winogrona, wiśnia,

7) dania, kolacja, obiad, podwieczorek, śniadanie.

Wojsko:

armata, bomba, chorągiew, defilada, karabin, łuk, manewry, rewolwer, wojna, wojsko, strzelba, szabla, sztandar, warta.

Szkoła:

gimnastyka, katalog, książka, lekcja, litera, nauka, niemiecki, notes, okładka, plomyczek, polski, podkładka, rachunki, referat, świadectwo, tablica, tabliczka, wykład, zadanie, zeszyt.

Zabawki:

balon, bączek, bilet, domino, huśtawka, hulajnoga, karty, karuzela, koń na biegunach, lalka, miś, pajac, pchełki, piłka, ping-pong, szachy, zabawka.

Choroby i higiena:

angina, aspiryna, chrypka, gorączka, grypa, katar, krosteczka, lewatywa, liognina, kupeczka, maść, okład, plomba, lekarstwo, panflawina, pisiu, proszki, truczna, ziółka.

Zabrudzenia itp.:

błoto, brud, kurz, pajęczyna, plama, popiół, sadze, śmieci, śmietnik, świństwo.

Zwierzęta:

1) bocian, drozd, dzięcioł, dzikie kaczki, gawron, gąsiątko, gęś, gołąb, indyk, jaskółka, jastrząb, kaczka, kogut, kruk, kura, kurczęta, kwoka, łabędź, myszołów, orlęta, orzeł, papuga, paw, ptaki, pisklęta, wrona, wróbel, skowronek, sowa,

2) bąk, biedronka, jaszczurka, komar, motyl, mucha, robak, mól, mrówki, pająk, wąż, żaba, żółw,

3) baran, byk, cap, cielę, kot, koń, krowa, koza, koźlęta, owca, pies, prosięta, szczenięta, świnia, zwierzęta, żrebak,

4) jeż, kret, królik, mysz, nietoperz, szczur, wiewiórka,

5) foka, goryl, jeleń, kangur, lew, lis, małpa, niedźwiedź, sarna, słoń, tygrys, wieloryb, wielbłąd, wilk, zebra, żyrafa,

6) ryba, szczupak, śledź.

Części ciała ludzkiego i zwierzęcego:

1) broda, brzuszek, buzia, czoło, dziurki od nosa, gardło, głowa, język, kolano, łokieć, noga, nos, oczy, palec, plecy, policzek, pupcia, włosy, pacha, paznokcie, powieki, ręka, rzęsy, skóra, stopa, szyja, twarz, usta, uszy, warga, wąsy, zęby,

2) kiszki, kość, krew, serce, ślina, wątroba, żołądek, żyły,

3) dziób, garb (wielbłąda), grzebień (koguta), grzywa, kopyta, kita, łapy, ogon, pazur, piórka, pysk, rogi, skrzydło, szpony.

Rośliny i ich części:

1) roślina, drzewo, trawa, ziarno, słoma, kasztan, żołądź, kwiaty, krzak, szyszka, astry, maki, nagietki, groszki, szparagus, kaktus, koniczyna, rumianek, mlecz, krzyp, sosna, brzoza, dąb, lipa, jabłoń, choinka, zboże, pszenica, jęczmień,

2) korzeń, pączek, kwiaty, ziarno, pestka, listeczki, gałęzie, kolce, skórka.

Pojęcia i nazwy geograficzne:

1) bagno, boisko, brzeg, głębina, góra, grządka, jeziorko, kraj, las, łąka, miasto, morze, ogród, park, planty, pole, potok, rów, rzeka, strumyk, staw, warzywnik, wieś, wyspa,

2) Afryka, Ameryka, Anglia, Austria, Chiny, Czechosłowacja, Dania, Hiszpania, Japonia, Palestyna, Polska, Włochy,

3) Berlin, Gdynia, Goszyce, Katowice, Kocmyrów, Kraków, Krynica, Lubożyce, Łódź, Paryż, Warszawa, Wilków, Wilno, Wisła, Zakopane,

4) Grzegórzki, Krowodrze, Krzemionki, Ludwinów, Podgórze, Salwator, Stradom,

5) Esplanada (kawiarnia), Pawilon, Sukiennice, Uciecha (kino).

Monety, miary, wagi:

arkusz, centymetr, ciężar, deko, gram, grosz, kilo, kwaterka, litr, miara, pieniądze, stopień, stronica, złoty.

Układ przestrzenny, ukształtowanie:

bok, część, czubek, deska, dół, drobiazg, drobnostka, drzazga, dziura, góra, gromada, kąt, krateczka, kartka, kawałek, klocek, koło, koniec, kostka, kromka, kształt, kula, kupa, kwadrat, miejsce, odrobina, okruszyna, otwór, paseczki, pasemka, płatek, płyta, początek, połowa, pół, półtora, przedział, przód, reszta, róg, skrawek, słup, spód, strona, szereg, szpic, tył, wierzch, trójkąt, strzęp, ząbeczki, zakręt.

Czynności określone rzeczownikiem, przejawy, wytwory:

1) bicie, bieganie, budowanie, ciągnięcie, czesanie, czyszczenie, czytanie, ćwiczenie, gadanie, gniewanie, gotowanie, granie, huśtanie, jedzenie, klaps, mycie, malowanie, mazanie, mówienie, naprawianie, noszenie, oglądanie, palenie, picie, pisanie, polowanie, pranie, przykrycie, przysposobienie, pukanie, rozkręcanie, rysowanie, słyszenie, spanie, szycie, ślizganie, śpiewanie, trzęsienie, trzymanie, uczenie, zahaczenie, załatwienie, zamknięcie, zbieranie, zgniecenie, zrobienie, zrywanie,

2) awantura, gospodarstwo, heca, jazda, kąpiel, komenda, konferencja, kupno, modlitwa, operacja, posiedzenie, praca, psota, ratunek, robota, służba, spacer, zabawa, żart,

3) nalepka, napis, pismo, rachunek, rysa, znak.

Zjawiska astronomiczne i atmosferyczne:

1) błyskawica, burza, deszcz, lód, mgła, mróz, pogoda, szron, śnieg, upał, wiatr, zimno,

2) chmureczki, cień, gwiazdy, księżyc, niebo, słońce, światło.

Pojęcia czasowe i obrzędowe:

1) chwila, czerwiec, czwartek, dzień, dziś, godzina, grudzień, jesień, jutro, kwiecień, lata (wiek), lato, luty, maj, marzec, miesiąc, minuta, noc, niedziela, październik, piątek, pojutrze, południe, poniedziałek, rano, rok, sobota, styczeń, szóstek (sobota), środa, tydzień, wakacje, wczoraj, wieczór, wiosna, wtorek, zima,

2) imieniny, kolęda, pogrzeb, ślub, urodziny, wesele, wigilia, zaręczyny.

Dźwięki, utwory dźwiękowe:

audycja, echo, głos, gwizd, koncert, krzyk, muzyka, piosenka, słowo, szmer, śmiech, śpiew, walczyk, wrzask.

Nazwy innych pojęć abstrakcyjnych (niewymienionych poprzednio):

apetyt, bieda, cierpliwość, ciężar, głupstwo, katastrofa, nieporządek, niespodzianka, nieszczęście, ochota, oszukaństwo, pamiętka, pamięć, pęd, pojęcie, pomysł, porządek, posada, pozwolenie, prawda, przygoda, przyjemność, racja, rada, rozmach, rozum, ruch, rzecz, siła, smak, spokój, sposobność, sposób, szkoła, sprawa, ślad, temperatura, zagadka, zapach, żal.

A. Markowskiego podział słownictwa na zespoły tematyczne przedstawia się następująco (przykłady słów – rzecz jasna – pochodzą z nagrań pozostających w mojej dyspozycji):

- *JA WOBEC SIEBIE,*
- *JA JAKO ISTOTA FIZYCZNA,*
- *MOJE CIAŁO.*

1. Ciało, jego części, cechy i wygląd: broda, brzuszek, buzia, dupa, gardło, gęba, głowa, końcówki (włosów), kość, krew, kucyki, nosek, mózg, nóżka, nóżki, oczy, palec, palce, piącha (pięść), plecy, powierzchnia ciała, pupa, rączka, rączki, ręce, ręka, serce, serduszko, skóra, szczeka, twarz, tyłek, ucho, uszka, uszy, war-kocze, włoski, zęby.

2. Rozwój ciała: chłopiec, dziecko, dziewczynka, staruszek.

3. Ruch ciała.

4. Działanie ciała, zmysły, choroby: gorączka, katar, katary, kupa, wymioty.

TO, CO SŁUŻY MOJEMU CIAŁU

5. Jedzenie i jego przyrządzanie: ananas, bułki, buraki, ciasteczka, chleb, coca-cola, cola, cukier, cukierki, czekolada, deser, dynia, dżem, frytki, gotowanie, gryl, herbata, herbatka, jabłko, jajecznica, jabłko, jaja, jajko, jarzyny, jedzenie, kartofle, kartofelki, keczup, kielbaska, kinderniespodzianka, kisiel, kiwi, kompo-cik, kompot, kopytka, kotlet, kotlet z piersi, kulki lodów, lizak, lizaki, lody, lód, łyżka, makaron, mięsko, mleczko z butelki, mleko, naleśniki, nóż, napój truskaw-kowy, ogórek, obiad, olej, oranżada, orzechy, owoce, pasztet, pasztetowa, pepero-ni, pieczarki, pierożki, piwo, pizza, picie, picciu, pisanki, plasterki, podwieczorek, pustulki (pestki), ser, sok, sól, składniki, soczki, surówka, szynka, tort urodzinowy, truskawki, wata cukrowa, warzywa, woda, woda mineralna, zupa.

6. Ubranie, ozdoby, materiały: becik, bibuła, bikini, bluzka, bransoletka, bu-ciki, buty, chusteczka, chusteczki, ciapki, ciapy, czapka, czapki, korona, kurtka, ła-chy, pieluchy, kapciuszki, kaputki, kokardki, kokardy, naklejki, naszyjniki, okulary, pantofelki, parasol, pierścioneł, pierścionki, piżama, pościel z Bobem Budowni-czym, pościel ze Spidermanem, rajstopy, skarpetki, spinka, spodnie, spódniczka, sukienka, sukienka z Hello Kitty, strój, suknie ślubne, sweter, sweterek, sznure-czek, wstążki, zapinki.

7. Mieszkanie i jego wyposażenie: akwarium, blok, budynki, butelka, czaj-nik, dom, domy, drzwi, dzbanek, kibel, komin, komody, kosz, koszyczki, kuchnia, kuferek, ławka, łazienka, łóżeczko, łóżko, leżaki, materac, meble, okno, pokrywa, schodki, stolik, solniczka, stoły, stół, szafa, szklaneczka, szuflada, ściana, śmiet-niczka, wykładzina.

8. Dbalność o ciało, higiena: Cerutin, czopek przeciwbólowy, dentysta, doktor, grzebień, kosmetyki, kubek, lekarz, leki, maszynka do golenia, mydło, pasta, smo-czek, syrop, szczoteczka, szpital, wata, wacik, zapach.

*JA JAKO ISTOTA PSYCHICZNA
MÓJ UMYŚŁ*

- 9. Uczucia, emocje, oceny uczuciowe i emocjonalne.**
10. Wola i oceny z nią związane.
11. Rozum, pamięć, wyobrażenia i oceny z nimi związane: sny.
12. Charakter człowieka i jego cechy.
13. Moralność i oceny z nią związane.

TO, CO SŁUŻY MOJEMU UMYŚŁOWI

- 14. Literatura:** bajka, Brzydkie kaczętko, Calineczka, gazeta, Czerwony Kap-
 turek, książka, Stefek Burczymucha.
15. Teatr i film: bajka, film, Garfield, Hello Kitty, Kaczor Donald, Power
 Rangers, Samuraj, Spiderman, Shrek, Pikaczu, Syrenka Ariel, Transformensik,
 Zuzia Zolzik.
16. Muzyka: MP3, MP4, piosenki, salon muzyczny.
17. Malarstwo i rzeźba: farby.

*JA WOBEC TEGO, CO POZA MNĄ
JA WOBEC BOGA
MOJA WIARA*

- 18. Wiara:** anioł, diabeł, niebo.

TO, CO SŁUŻY MOJEJ WIERZE

- 19. Religia:** komunია, kościół, ślub.

*JA WOBEC LUDZI
MÓJ STOSUNEK DO INNYCH*

- 20. Stosunki międzyludzkie – ogólnie:** brudasy, chojrak, dzieci, dzieciak,
 dziecko, ludzie, porywacze, staruszki, złodzieje.
21. Stosunki rodzinne: babcia, chrestna, ciocia, cioteczna, córeczka, dzie-
 dek, dziadzio, dzidzia, dzieci, dzidziuś, mama, mamusia, matka, mąż, rodzice, ro-
 dzina, tacik, tata, tato, tatuś, siostra, siostrzyczka, stryjenka, wujek, wujo.
22. Stosunki przyjacielskie i towarzyskie: chłopak, chłopaki, chłopczyk,
 chłopiec, dzieci, dziewczyna, dziewczynka, dziewczyny, facet, kolega, koleżanka,
 małeństwo, pan, panie, pani, przyjaciel, sąsiadka, znajoma.

23. Stosunki służbowe.**24. Stosunki ogólnospoleczne.****25. Zachowanie i postępowanie.**

TO, CO SŁUŻY MNIE I INNYM

26. Język.

27. Szkoła i wychowanie: cyferki, cyfry, długopis, gimnazjum, kartka, karteczka, kredki, kwadrat, lekcje, litera, literki, litery, ławka, matura, notes, ołówek, przedszkole, szkoła, trójkąt, wakacje, zeszyt.

28. Nauka: magnes, mapa.

29. Zwyczaje i obyczaje: anioł, baba-jaga, czarownica, diabeł, duchy, dusza, imiona, jasełka, komunia, krasnoludki, król, królowna, królowa, księżniczka, księżniczki, mikołajki, piraci, rycerz, syrena, ślub, św. Mikołaj, urodziny, wampiry, wesele, wróżka, zaproszenie, życzenia.

30. Rozrywka i zabawa: Baz Astral, bransoletka, cyrk, cyrkowiec, dom dla lalek, domino, gierka, gra, gry, kłown, lalka, lalki, laptop, misie, klocki, klocki Lego, klocki Lego Duplo, lalka Barbi, ludziki, kajdanki, karuzela, kolejka, koła, konie, książki, księżniczki, kucyk Pony, kulki, maskotki, miś, naszyjniki, paleczka, pierścionki, pierścionek, piesek z gwizdkiem, pileczka, piłka, piłka w Kubusie, piłki, pistolet, pistolet na wodę, plac zabaw, puzzle, robot, rycerzyk, samochody, samochodzik, samochód, sklep z zabawkami, skarb, statek, statek piracki, ślizgawka, telefony dotykowe, telefony otwierane, traktor, zabawka, zabawki, zamek, żołnierzyk.

31. Sport wyczynowy: fikołki, kariera, koszykówka, siatkówka, wyścigi.

32. Urząd, państwo, polityka: flaga, szkolenie, pan policjant, policja, policjant, wojna światowa.

33. Wojsko: pocisk, pancerni.

34. Łączność i wymiana informacji: Disney Channel, DVD, drukarka, dziennikarka, ekran, film, gazety, komórka (telefon komórkowy), komputer, koperta, jedyńka, laptop, list, Nickelodion HD, Nickelodion zwykły, płyta, POLSAT, program telewizyjny, programy, radio, serial, sms, strona Kubusia Puchatka, telewizja, telewizja ENKA, telefon, telefon dotykowy, teleturniej, wieczorynka.

35. Komunikacja, podróż: aparat cyfrowy, autobus, bat, bus, ciągnik, góral, helikopter, jazda, łódź, kierownica, kuferek, motor, Pasat, pokrywa, przyczepa, rower, rowerek, samochód, spacer, stoper, straż pożarna, śmieciara, traktor, żaglówka.

36. Handel i usługi: dentysta, doktor, dyszki, forsa, lekarz, moneta, pani sklepowa, pieniądze, pieniążki, piniondze, reklamy, sprzedawca, targ, złote, złotych.

37. Miasto i jego urządzenia: budynki, CCC, cyrk, dom, działka, E. Leclerc, gimnazjum, kościół, Macdonald, miasteczko, ogród, park, plac zabaw, pizzeria, przedszkole, sklep z zabawkami, szkoła, szpital, targ, zamek, zoo.

38. Wieś i jej otoczenie: brzeg, dwór, góry, lasek, lasy, łąka, łąki, obora, ogród, ogródek, płotek, pola, pole, rolnik, stajnia, staw, stodoła, studnia, strumyczek, strumyk, ścieżki, wieś, ziemia.

JA WOBEC RZECZY

MÓJ STOSUNEK DO RZECZY

39. Praca fizyczna: beton, blacha, brzeg, ciągnik, dół, drewno, drukarka, drut, dziura, gips, góra, grabie, klej, kilof, koniec, lejek, łańcuch, metal, metale, młotek, papier, papiererek samoprzylepny, plastik, siatka budownicza, szkło, środek, śrubokręt, rolnik, taśma, urządzenia.

40. Własność: dyszki, forsa, moneta, portfel ze Spidermanem, pieniądze, pinieжки, piniondze, skarbonka, złote, złotych.

TO, CO SŁUŻY MNIE WOBEC RZECZY

41. Gospodarka.

JA WOBEC NATURY

ŚWIAT

42. Niebo i gwiazdy: dzień, niebo, promienie UV, słońeczko, słońce.

43. Pogoda: chmury, deszcz, pogoda, słońce, śnieg, tęcza.

44. Ziemia – przyroda nieożywiona: chlor, góra, góry, lasy tropikalne, kamień, kamyczek, lawa, morze, piasek, plaża, pole magnetyczne, powietrze, prąd, pustynia, światło, węgiel, wulkany, ziemia.

45. Rośliny: ananas, bratek, bukszpan, buraki, choinki, dmuchawce, drzewo, gałęzie, jabłko, jarzyny, listek, listki, liście, kartofle, kiwi, kolce, kłos, konwalia, krokusy, kwiatek, kwiatki, kwiatuszki, kwiaty, maki, mlecz, nasiona, ogórek, owoce, przebiśnieg, roślinki, róża, róże, stokrotka, siano, trawa, truskawki tulipany, wianek, warzywa, zawilec, zboże, żonkil.

46. Zwierzęta: baran, biedroneczka, bocian, bociek, borsuk, bóbr, byk, cielaczek, cielak, dinozaury, foki, futerko, gąsienica, gęsi, gnida, indyki, jeź, lew, labędzie, kaczka, kaczkki, kaczuszka, karaluch, kły, kogut, konie, konik, kopyta, kotek, koza, koziół, koziołek, krowa, krowy, króliczki, króliki, kucyk, kurczak, kurki, kury, lisy, małpa, małpy, miś, motylek, mrówa, mrówki, niedźwiedź, oczy, ogon, osa, owieczka, owieczki, osiołek, pająk, papuga, paw, pazurek, pies, ptak, ptaki, pie-

sezcza, psy, pieski, rekiny, rogi, rybki skóra, skrzydelka, słoń, smok, sowa, stado, struś, szczeniaki, ślimaczek, ślimaki, świetliki, tajgery, tygrys, tarantula, uszka, wąż, wieloryb, wilk, wilki, wszy, zębiska, zęby, zwierzątko, zwierzęta, zwierzątko, żrebaczek, żaba, żabka, żaby, żółw, żuczek, żyrafa.

WŁAŚCIWOŚCI ŚWIATA

47. Cechy materii.

48. Przestrzeń.

49. *Czas: czas, czwartek, dzień, era, grudzień, jesień, lata, lato, miesiące, milion lat, niedziela, południe, poniedziałek, przyszłość, rano, rok, tydzień, wakacje, weekend, wieczór; wiosna, wrzesień, tysiące lat, zima.*

50. Liczba i liczenie.

Już pierwsze obserwacje pozwalają zauważyć, że pewne grupy tematyczne (nawet reprezentowane tylko w przykładach) są liczniejsze od innych, a niektóre w ogóle nie mają słownego przedstawicielstwa, poza tym klasyfikacja słownictwa podana przez Szumana jest uboższa w stosunku do propozycji stratyfikacyjnych Markowskiego, propozycja Markowskiego jest o wiele bardziej szczegółowa, mogą się w niej nie mieścić po prostu badane tu małe dzieci, które na przykład nie zdradzają swej wiedzy/niewiedzy o gospodarce czy polityce, także o pojęciach abstrakcyjnych; wynika to też ze sposobu zbierania materiału i tworzenia podstawy badawczej – przykładowo dzieci w warunkach naturalnych nie mówią o wspomnianej gospodarce czy polityce i o abstraktach; przede wszystkim z faktu, że we wszystkich zbiorach tekstów obecne jest tzw. słownictwo czynne, w biernych zasobach słownikowych oczywiście ta gospodarka czy polityka i ekspresja może się w określony sposób przejawiać. Te „po macoszemu” traktowane pola (rzecz jasna, chodzi tu o materiał zebrany dla potrzeb tej pracy) to głównie:

- uczucia, emocje, oceny uczuciowe i emocjonalne,
- wola i oceny z nią związane,
- rozum, pamięć, wyobrażenia i oceny z nimi związane,
- charakter człowieka i jego cechy,
- moralność i oceny z nią związane,
- stosunki służbowe,
- stosunki ogólnospołeczne,
- zachowanie i postępowanie,
- cechy materii,
- przestrzeń,
- liczba i liczenie.

Bez względu na podane ograniczenia oraz na liczbę pól tematycznych w obu klasyfikacjach da się dość jasno określić, które słowa z rejestru sporządzonego

przez Szumana występują/nie występują/mogą lub nie mogą wystąpić w słowniku dziecka współczesnego. Rzeczowniki, które nie uległy przedawnieniu (po blisko sześćdziesięciu latach) i nadal są w większości używane przez dzieci wychowujące się we współczesnym świecie, zapełniają przede wszystkim pola będące nazwami zwierząt, roślin, części ciała ludzkiego i zwierzęcego, nazwami czasu i obrzędów, nazwami przestrzennymi, geograficznymi, nazwami żywiołów, wytworów, środków lokomocji, potraw i napojów. Jeśli te nazwy jednak się pojawiły, to dają podstawę do przypuszczeń, że chociaż nieużywane, są jednak dziecku znane.

Wybrane rzeczowniki, które wyszły już z użycia bądź są przestarzałe, jednym słowem – **archaiczne**, z pewnością dzieciom współczesnym obce i przez nie niestosowane, to: **nazwy dotyczące ludzi**, np. *chrupadło, chudojad, dobosz, fornal, kaflarz, mleczarz, orkiestrant, plantowy, przykajło, służąca, śledziarz, tatek, węglarz*; **nazwy środków lokomocji i urządzeń komunikacyjnych**, np. *fiakier, gościnię, kupłówka, półkoszki, węglarka*; **budynki, ich rodzaje, części i narzędzia**, np. *bożnica, balaski, brodło, czworaki, krowiarnia, parnik, powala, sień, sklep ‘sklepienie, piwnica’, stora*; **materiały, żywioły, wytwory**, np. *angora, dywetyna, śniegówka, watalina*; **narzędzia, przybory i aparaty**, np. *centryfuga, czaprak, iglica, janczary, lichtarz, kantarki, korba, pluskiewka, rydel, przędza, sztyft, szydło, tarelko*; **instrumenty i aparaty muzyczne**, np. *patefon*; **meble i ich części**, np. *huśtaka, lodownia, nachtkastlik, serwantka*; **naczynia i kufry**, np. *flaszka, kasetka, pulares, śniadaniówka*; **ubrania, bielizna, pościel**, np. *baranica, czako, czepek, derka, dragonik, kabat, kapa, kapce, kilim, krawatka, manszety, mycka, pyjama, rajtki, serdak, siennik, zapaska*; **potrawy i napoje**, np. *bryndza, grysik, karmelek, kolacz, podplomyk, pomadka*; **choroby, higiena**, np. *lignina, panflawina*; **monety, miary, wagi**, np. *kwatarka*; **pojęcia czasowe i obrzędowe**, np. *szóstek*.

W tych trzynastu polach są słowa wymagające dodatkowych objaśnień. Przedszkolakom wiejskim, a więc tym, które żyją w otoczeniu rzeczy starych bądź osób w podeszłym wieku mogą być znane i używane przez nie słowa takie, jak: *węglarka, parnik, sień, siennik, kabat, zapaska*. Dzieciom miejskim, po części też i wiejskim związanym z jakimś hobby (np. hippiką) i czynnie je uprawiającym nieobojętne mogą się okazać: *kantar, wędzidło, czaprak*. Osobom wyznającym judaizm nieobca będzie *bożnica*. Przedszkolaki wychowujące się w otoczeniu intelektualistów (szczególnie humanistów) i dużo czytające (albo którym się sporo czyta) z pewnością będą obeznane ze słowami *angora, iglica, korba, sztyft, kilim* itp. Jednak w ogólnej ocenie (bez względu na to, czy zniknął zupełnie przedmiot nazywany tymi wyrazami, jak *patefon*, czy też ograniczył zakres swojego stosowania, jak *pluskiewka*, wyróżnione słowa uznają za nieistniejące w języku badanych tu dzieci.

Współcześnie są wprowadzane inne wyrazy, zgodne z realiami czasu, czyli świadczące o większym dostępie dzieci do informacji lub świadczące o ponad-

przeciętnej wiedzy tych dzieci, a także słowa, które upowszechniły się w późniejszym czasie, nowe zapożyczenia językowe, wytwory końca XX i początku XXI wieku. Te słowa wchodzą do pól, które przestawiam tu jako wyniki z bardziej szczegółowego podziału już istniejących, a także połączeń pól między sobą. Są to: **niebo i gwiazdy** oraz **przyroda nieożywiona**, np. *pole magnetyczne, promienie UV; muzyka*, np. *MP3, MP4, salon muzyczny; łączność i wymiana informacji* oraz **komunikacja, podróż**, np. *aparatus cyfrowy, bus, ciągnik, drukarka, DVD, dziennikarka, helikopter; komórka (telefon komórkowy), komputer, laptop, płyta, Pasat, rower górski, sms, śmieciara, telefony dotykowe, telefony otwierane, telewizja; **ciało, jego części, cechy i wygląd**, np. *końcówki (włosów), powierzchnia ciała; przyroda nieożywiona*, np. *las tropikalny, lawa, Park Narodowy, pustynia, wulkany; **jedzenie i jego przyrządzanie**, np. *coca-cola, cola, frytki, gryl, keczup, kinderniespodzianka, peperoni, pizza; **rozrywka i zabawa**, np. *gry, klocki Lego, klocki Lego Duplo, kucyk Pony, lalka Barbi, maskotki, piesek z gwizdkiem, pistolet na wodę, robot, puzzle, piłka w Kubusie, telefony dotykowe, telefony otwierane; **teatr i film** oraz **łączność i wymiana informacji**, np. *Baz Astral, Disney Channel, film, Garfield, Hello Kitty, Kaczor Donald, Polsat, program telewizyjny, programy, reklamy, teleturniej, wieczorynka, Nickelodion HD, Nickelodion zwykły, Pikaczu, Power Rangers, Robin Hood, Samuraj, serial, Shrek, Spiderman, strona (internetowa) Kubusia Puchatka, Syrenka, Ariel, Transformensik, Zuzia Zolzik; **miasto i jego urządzenia**, np. *blok, CCC, E. Leclerc, Macdonald, pizzeria; **zwierzęta**, np. *dinozaury, Tajgery, tarantula; **ubranie, ozdoby, materiały** oraz **własność**, np. *pościel z Bobem Budowniczym, pościel ze Spidermanem, portfel ze Spidermanem, sukienka z Hello Kitty, strój bikini; **szkoła i wychowanie, komunikacja, podróż, praca fizyczna**, np. *długopis, odkurzacz, siatka budownicza, kasetka, stoper; **czas, zwyczaje i obyczaje**, np. *era, jasełka, mikołajki, weekend; **urząd, państwo, polityka** oraz **praca fizyczna**, np. *atrakcja, kariera, koszykówka, odporność, siatkówka, szkolenie; **dbałość o ciało: higiena, porządk, leczenie, wypoczynek**, np. *Cerutin, czopek przeciwbólowy, wata, wacik; **praca fizyczna i przyroda nieożywiona**, np. *kolorowanki, papier samoprzylepny, chlor; **mieszkanie i jego wyposażenie**, np. *leżaki, kibel; **miasto i jego urządzenia**, np. *działka.***************

Za najnowsze uważam też słownictwo: **regionalne, gwarowe, potoczne**, często tworzone bez liczenia się z normami ogólnymi. Tak więc w obszar pola **monet, miar, wag** wchodziłyby wyrazy: *dyszki, fors, jedynka, piniondze, złociuszek*; w obszar **nazw ludzi** – *facet, siostra cioteczna, starszaki, stryjenka, szukacz kości*; w zakres **części ciała ludzkiego** – *dupa, gęba, piącha*; w polu tematycznym **ubrania, bielizna, pościel** mieściłyby się *ciapki, ciapy, kapciuszek, kaputki, lachy*; wśród **potraw i napojów** – *pustulki ‘pestki’, kopytka*; wśród **zabawek** zaś *gierki*. W polu **pojęć czasowych i obrzędowych** znalazłaby się *komunia*, a w polu **budynków, ich rodzajów, części i narzędzi** – *kibel*. Pole tematyczne pod nazwą

czynności określone rzeczownikiem reprezentowałby rzeczownik *fikołki*, a pole *nazw geograficznych* – *Łączany, Soltysów, Baltów, Niemce*.

W obręb współczesnego słownictwa dziecięcego wchodzi również wyrazy: **deminutywne**, **hipokorystyczne** i **augmentatywne**, oczywiście spotykane i u dzieci dawniej, jednak w zmienionej niekiedy postaci. Stanowią one ponad miarę o słownictwie dziecięcym. Rejestrowane są głównie te przynależne do **nazw ludzi**, np. *babcia, chłopaki, chłopak, ciocia, dzieciak, dzidzius, dziewczyny, mama, mamusia, tacik, tata, tato, tatuś, siostrzyczka, wujek, wujo*; **części ciała ludzkiego i zwierzęcego**, np. *futerko, piącha, ząbeczki, zębiska*; **środków lokomocji i urządzeń komunikacyjnych**, np. *przyczepka, rowerek*; **budynki, ich rodzaje, części i narzędzia**, np. *schodki*; **materiały, żywioty, wytwory**, np. *kamyczek, papierki*; **meble i ich części**, np. *łóżeczko, stolik*; **ubrania, bielizna, pościel**, np. *buciki, chusteczka, chusteczki, sweterek, kapciuszek, kaputki, kokardki, pantofelki*; **potrawy i napoje**, np. *ciasteczka, herbatka, kompocik, mięsko, mleczko, pierożki, kielbaska, soczki*; **szkoła**, np. *literki*; **zwierzęta**, np. *biedroneczka, bociek, cielak, cielaczek, kaczuszka, konik, kotek, koziołek, króliczki, kurki, motylek, mrówka, osiołek, owieczka, pieseczka, pieski, rybki, szczeniaczki, zwierzątko, zwierzątko, źrebaczek, żabka, żuczek*; **naczynia i kufry**, np. *koszyczki, kuferek, płotek, szklaneczka*; **zabawki**, np. *gierka, kulka, ludziki, paleczka, rycerzyk, samochodzik, żołnierzyk*; **narzędzia, przybory, aparaty**, np. *drabinki, karteczka, szczoteczka, sznureczek*.

Jest też w słownictwie dzieci współczesnych sporo **neosemantyzmów**. Zmienione znaczenie ma wyraz *motor*. Przez Szumana został zakwalifikowany do grupy **narzędzi**. Współcześnie słowo to jest rozumiane jako **środek lokomocji**. Wyraz *dwór* Szuman umieścił w kategorii **budynków**, gdy we współczesności należy do **nazw i pojęć geograficznych**. Z kolei wyraz *kawał* tkwiący za czasów Szumana w kategorii **układ przestrzenny, ukształtowanie**, dzisiaj odnosi się do kategorii **nazw abstrakcyjnych**, m.in. znaczy ‘żart, dowcip’. Podobnie też *farbka*, która niegdyś oznaczała barwnik do bielizny, ultramarynę, obecnie występuje w poszerzonym znaczeniu – ogół farb.

Można przypuszczać, że następujące wyrazy współczesne mogły być niegdyś znane biernie, ale nie zostały utrwalone w mowie czynnej: **pojęcia czasowe i obrzędowe**, np. *czas, przyszłość, wrzesień*; **układ przestrzenny, ukształtowanie**, np. *koniec, środek*; **monety, miary, wagi**, np. *milion, moneta, tysiące*; **nazwy dotyczące ludzi**, np. *baba-jaga, brudasy, chojrak, czarownica, cyrkowiec, duchy, duch, dusza, dziadek, dziadzio, dzidzia, dzidzius, kłown, księżniczka, księżniczki, maleństwo, matka chrzestna, pani sklepowa, piraci, policja, porywacze, przyjaciel, rodzice, rodzina, rolnik, rycerz, smakosz, sprzedawca, strażniczka, wampiry, wróżka, znajoma*; **naczynia i kufry**, np. *akwarium, czajnik, kuferek, pokrywa, szuflada, śmietniczka*; **szkoła**, np. *cyferki, cyfry*; **rośliny i ich części**, np. *bratek*,

bukszpan, dmuchawce, kłos, konwalia, krokusy, nasiona, przebiśnieg, róża, róże, siano, stokrotka, wianek, zawilec, żonkil; zwierzęta, np. *borsuk, bóbr, gąsienica, gnida, karaluch, kucyk, osa, rekiny, smok, stado, struś, ślimaczek, ślimaki, świetliki, wszy; części ciała ludzkiego i zwierzęcego*, np. *kły, kucyki, mózg, szczeka, tyłek, warkocze; ubrania, bielizna, pościel*, np. *becik, pieluchy, rajstopy* (dawniejsze i regionalne *rajtki*), *smoczek, spinka, strój, suknie ślubne; nazwy innych pojęć abstrakcyjnych*, np. *kolekcja, sny, ślizgawka, tajemnica; czynności określone rzeczownikiem, przejawy, wytwory*, np. *bajka, Brzydkie kaczątko, Calineczka, Czerwony Kapturek, Kopciuszek, Stefek Burczymucha, Śpiąca królewna, zaproszenie, życzenia; pojęcia i nazwy geograficzne*, np. *Azja, Europa, Kalisz, Niemcy, plaża, Radom; choroby i higiena*, np. *higiena, leki, syrop, wymioty; zabawki*, np. *bransoletka, dom dla lalek, gra, gry, kolejka, kajdanki, naszyjniki, księżniczki, pistolet, statek piracki, rycerzyk, skarb, skarbonka; wojsko*, np. *pocisk, pancerni, wojna światowa; potrawy i napoje*, np. *ananas, deser, dynia, jajecznicza, kartofelki, kartofle, kisiel, kotlet, kiwi, kulki lodów, naleśniki, olej, oranżada, pasztetowa, pasztet, pieczarki, pisanki, składniki, tort urodzinowy, warzywa, wata cukrowa, woda; narzędzia, przybory, aparaty*, np. *gazeta, flaga, lejek, kilof, koperta, kosmetyki, łyżka, mapa, nóż, plasterki, śrubokręt, urzędnienia, zdjęcie; budynki, ich rodzaje, części i narzędzia*, np. *budynki, dziupla, karuzela, komin, obora, plac zabaw, sklep z zabawkami, ślizgawka, targ, zoo; materiały, żywioty, wytwory*, np. *babka z piasku, barwniki, beton, gips, łańcuch, metal, metale, magnes, naklejki, plastik, taśma, wykładzina, tęczka*.

Na proces akwizycji słownika dzieci wpływa wiele czynników. Przede wszystkim oddziałuje na nie otoczenie dziecka, którym w pierwszej kolejności jest rodzina, następnie podwórko, przedszkole i ewentualnie pierwsze lata w szkole. Tak jak zmienia się świat w tych zakresach, tak również zastępowaniu i poszerzaniu podlega słownictwo. Im więcej zmian w życiu rodzin, podwórka, przedszkola itd., tym więcej nowych słów dziecko musi sobie przyswoić. Głównym obszarem oddziaływania jest tu postęp ogólnocywilizacyjny, a ten łączy się z wpływem na dzieci polskich i zagranicznych mediów: radia, telewizji, Internetu, rozwijający się handel i turystyka, gospodarka i polityka. Zmiana ustroju Polski po 1989 r. pokazała, jak szeroko otworzył się on na przemiany językowe.

BIBLIOGRAFIA

- Brzuszek K., 2012, „Słownictwo dzieci dawniej a dziś na przykładzie rzeczowników”. Praca magisterska napisana pod kier. prof. dr hab. Barbary Bonieckiej w Zakładzie Tekstologii i Gramatyki Współczesnego Języka Polskiego, Lublin.
- Cygal-Krupa Z., 1986, *Słownictwo tematyczne języka polskiego. Zbiór wyrazów w układzie rangowym, alfabetycznym i tematycznym*, Kraków.
- Dornseiff F., 1970, *Der deutsche Wortschatz nach Sachgruppen*, Berlin.

- Hallig R., Wartburg W. von, 1963, *Begriffssystem als Grundlage für die Lexikographie*, Berlin.
- Markowski A., 1992, *Leksyka wspólna różnym odmianom polszczyzny*, Wrocław.
- Miodunka W., 1980, *Teoria pól językowych. Społeczne i indywidualne ich uwarunkowania*, Wrocław.
- Morkovkin V., 1977, *Opyt ideografičeskogo opisania leksiki*, Moskwa.
- Trier J., 1931, *Der deutsche Wortschatz im Sinnbezirk des Verstandes*, Heidelberg.
- Szuman S., 1955, *O rozwoju języka i myślenia dziecka*, Warszawa.